

De negen kruispunten van Mastenbroek

8 D E B O X E N / B O X E M

Vermeldingen op kaarten

1787 De Boks
1807 de Boxen
1832 de Boxen
1844 de Boxen
1851 de Boxen
1889 de Boxen
1897 de Boksen
1975 de Boxem
2000 De Boxem

Omschrijving

Ligging: bij het kruispunt van de Brede- of Milligersteeg met de Oude Wetering.

Object: huis en nabijgelegen brug.

Naamsverklaring

De naam is ontstaan in het midden van de 17^e eeuw en waarschijnlijk afgeleid van Jan Arends, die de bijnaam 'Buxen' of 'Jan metten Buxen' had. Blijkbaar droeg deze man een opvallende broek, of 'bokse' in het regionale dialect. Aangezien al in de 18de eeuw ook de spelling 'Boxum' voorkomt, zou als alternatieve verklaring kunnen worden gedacht aan een herkomstnaam, afgeleid van het dorp Boksum onder de rook van Leeuwarden.

In theorie kan de naam ook stammen van een veldnaam, te weten voor een perceel dat de vorm heeft van een broek of broekspijp, gewestelijk 'bokse'. Een dergelijk stuk land is in de omgeving echter niet te vinden.

Met de uit het Engels ontleend woorden 'box' voor een doos of omsloten ruimte, of als werkwoord voor de vechtsport, heeft deze naam in geen geval te maken, daar deze ontleningen dateren van na het midden van de 19de eeuw.

Bijzonderheden

De oude naam van dit punt is 'de Hoge Brugge'. Al tijdens de afwerking van de ontginning en inrichting van Mastenbroek lag hier een blijkbaar opvallend hoge brug. Landmeter Frederik Stoeve legde in 1389 getuigenis af over het juist verloop van de steeg die tussen deze brug en de Stadsgraven liep, tussen het land van de jonkheer van Voorst en de heer van Haersolte. Het brugregister van 1404 vermeldt de 'Hogherbrugge op der Older Weterynghen'. In 1437 wordt gesproken over onderhoud van een stuk van genoemde weg over 'de hoge brug' in de richting van het huis van Claeus van Mylling. Vanwege deze bewoner is

men toen ook de naam Milli(n)gersteeg gaan gebruiken om het tweede gedeelte van de Breede Steeg aan te duiden. Ook in de 17de eeuw staat het kruispunt nog altijd zo bekend, zoals blijkt uit de aanduiding van een 'Hoigerbrugger Slag' (1627) en uit de beschrijving van percelen land 'streckende van die Hoeye Brugge langes die Breede Stege' (1611, 1656). In dezelfde bron vinden we in 1736 echter de benaming 'bij den Boxen'. Dit komt overeen met de aanduidingen in de brugregisters: 'de Boxen' (ca 1725), 'de Boxen ... Boxenbrugge' (1732), Boxem (1752), Boxen (1762), de Boxsen (1784).

In het verslag van *Overijssels Watersnood* van 1825 van de hand van Jan ter Pelkwijk worden drama's in dit gedeelte van Mastenbroek beschreven, waaruit duidelijk blijkt dat niet alleen het huis, maar ook het kruispunt toen zo heette: men woonde 'aan de Boksen'. Voor een weergave van deze geschiedenis wordt verwezen naar de bijlage bij nr. 9, Ruimzicht.

De naam van Jan Arendsen 'alias Buxen' of 'Jan metten Buxen', wonende in Mastenbroek, duikt op in een twistgeding uit 1648 tegen Gerrit Reiners en Geesje Reiners, vrouw van Jan Lubeley, waard in Frankhuis, wegens belediging. In een bijlage is deze geschiedenis in extenso weergegeven.

De naam Boxum komt als familienaam nog altijd voor, al gaat het volgens genealogische bronnen maar om enkele tientallen gevallen. We vinden in het telefoonboek in ieder geval een aantal vermeldingen van de naam in Vollenhove (4 x), Sint Jansklooster en Steenwijk (elk 3 x), Meppel en Zwartsluis (elk 2 x), alsmede Zwolle en Hasselt (elk 1 x). Zij herleiden hun familienaam inderdaad tot het Friese dorp Boksum, waar overigens géén families van die naam meer voorkomen.

Waarschijnlijk is deze familienaam de oorzaak van de (historisch niet juiste) spelling van het kruispunt op de moderne kaarten.